

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar över betänkandet Posttjänst för hela slanten - Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst (SOU 2023:4)

Fi2023/ 00486

1 Sammanfattning

Valmyndigheten, som är central valmyndighet med det övergripande ansvaret för val, motsätter sig utredningens förslag att ändra befordringstidskravet i postförordningen på sätt som innebär att PostNord ska dela ut brev inom tre arbetsdagar istället för dagens krav på två dagars befordringstid. Om utredningens förslag genomförs behöver man parallellt med detta reglera utdelningen av försändelser med anknytning till val särskilt. Genomförandet av allmänna val i Sverige är idag helt beroende av en välfungerande posttjänst. Om det inte finns en sådan som uppfyller de krav som vallagen ställer på tidsfrister är genomförandet av de allmänna valen i fara.

Vad gäller utredningens förslag om finansiering av den samhällsomfattande posttjänsten har Valmyndigheten inga synpunkter på finansieringsmodellen i sig, men ser att den kan innebära allvarliga risker för genomförandet av allmänna val. Behoven av en permanent postinfrastruktur för genomförandet av allmänna val behöver beaktas vid förändringarna.

2 Valmyndighetens synpunkter

6 Användning och behov av posttjänster

Under avsnitt 6.1 (Vårt arbete med att utreda användarnas behov av posttjänster) redogörs för den enkät om den samhällsomfattande posttjänsten - behov, utdelningsfrekvens m.m. som utredningen genomfört och som Valmyndigheten, bland andra myndigheter, besvarat.

Det refereras under avsnitt 6.5.5 (Myndigheter) till Valmyndighetens enkätsvar i vilket Valmyndigheten förklarade sig vara mycket beroende av en fungerande postgång, inte minst då röstkort ska distribueras till alla röstberättigade under en kort lagstadgad period. I sitt enkätsvar har Valmyndigheten redogjort för sin avsikt att skicka ut röstkort **till** väljare via Mina meddelanden, vilket i förekommande fall skulle få till följd att behovet av att skicka röstkort via post skulle minska drastiskt.

Härefter har emellertid framkommit att nödvändiga ändringar i lagstiftningen för att kunna införa digitala röstkort inte kommer vara på plats inför 2024 års Europaparlamentsval,

varför Valmyndighetens enkätsvar i den delen inte längre är relevanta. Valmyndigheten kommer således inför EU-valet ha behov av att skicka röstkort per post i samma utsträckning som vid tidigare val, och den i enkätsvaret förutspådda minskningen av postala utskick av röstkort är därför inte längre aktuell. Dock vill Valmyndigheten framföra att även om utskick av röstkort digitaliseras, vilket Valmyndigheten önskar, så kommer fortfarande ett stort antal röstkort behöva skickas per post **till** dem som inte har någon digital brevlåda. Med de föreslagna förändringarna kan tiden för utskick av röstkort behöva förlängas.

16 Servicenivåer i den samhällsomfattande posttjänsten

En besparing som utredningen ser framför sig om tredagarsbefordran skulle införas är att PostNords riksflyg kan avskaffas. (16.3.1 En längre befordringstid medför besparingsmöjligheter.) Under valperioden skickas kommunexterna förtidsröster i ett speciellt flöde för att försäkra att transporterna är spårbara och kommer fram i tid. Särskilt kritisk är perioden från valhelgen fram **till** onsdagen efter valet. Förtidsröster som avges under valhelgen måste vara framme i väljarens hemkommun senast onsdag morgon efter valdagen för att komma med i rösträkningen. En förutsättning för detta är att PostNord håller sina terminaler öppna och även använder riksflyget under valhelgen. Inför varje val tecknar Valmyndigheten och PostNord avtal om att bland annat PostNord öppnar samtliga brevterminaler samt rikstransportnät (flyg) för att kunna sortera, paketera och flyga kommunexterna röster under valhelgen men även att tillhandahålla rikstransportnätet för att transportera röster över hela landet för att rösterna ska nå samtliga kommuner på onsdag morgon. Denna tjänst kostade vid valet 2022 nästan **11** miljoner kronor. Även vid ett eventuellt avskaffande av riksflyget kvarstår Valmyndighetens behov av att PostNord även framöver garanterar att dessa tidskritiska transporter fungerar. Valmyndigheten befarar att dessa leveranser kan komma att bli betydligt mer kostsamma med utredningens förslag. Vidare ser Valmyndigheten ett behov av garantier att dessa tjänster tillhandahålls även i framtiden. Med utredningens förslag finns en risk att infrastruktur som finns idag nedmonteras på grund av bristande lönsamhet och inte är möjliga att använda med tillräcklig kvalitet **ens till** en hög kostnad. Dessa är frågor som regeringen behöver beakta.

Vad sedan gäller utredningens förslag om att dagens tvådagarsbefordran av brev ändras till krav på utdelning inom tre arbetsdagar (16.3.8 Befordringstiden för brev bör utökas **till** tre dagar) vill Valmyndigheten anföra följande.

Utsändande av röstkort skulle påverkas av denna förändring. I betänkandet konstateras under avsnitt 16.3.5 (under underrubriken Befordringstider som är längre än tre dagar bör övervägas i framtiden) att en längre befordringstid kan ha påverkan när Valmyndigheten skickar ut röstkort. Röstkort ska enligt lag vara framme hos väljaren 18 dagar före valdagen och idag levereras de till postföretaget senast 24 dagar före valdagen, vilket leder till att en befordringstid om fem arbetsdagar tar för lång tid för att kravet ska vara uppfyllt. Härefter

konstateras i betänkandet att ett införande av digitala röstkort förmodligen skulle lösa problemet då tryckeriet har betydligt lägre volymer av röstkort att hantera.

Valmyndigheten vill med anledning av detta erinra om att nödvändiga ändringar i lagstiftningen för att kunna skicka ut röstkort digitalt inte kommer vara på plats inför 2024 års Europaparlamentsval.

Vad gäller röstkort till personer med skyddade personuppgifter, så går dessa i dagsläget via Skatteverkets brevförmedling vilket tar någon dag extra. Valmyndigheten befarar därför att personer med skyddade personuppgifter riskerar att inte få sina röstkort i tid om befordringstiden skulle förlängas. Det är av stor vikt att säkerställa att denna väljargrupp inte missgynnas, då det redan idag finns en oro inom gruppen om att inte få röstkort i tid.

Andra typer av försändelser som kan påverkas under valperioden av övergång **till** tredagarsbefordran är utskick av dubblettröstkort respektive brev- och budröstningskit, punktskriftsmaterial samt mottagande av brevröster från utlandet. Vad gäller punktskriftsmaterial samt brev- och budröstningskit finns det en risk att en väljare som beställer dessa försändelser från Valmyndigheten, kommunen eller länsstyrelsen inte får dem i tid för att hinna rösta. Dessa försändelser kan inte skickas digitalt idag. Det är viktigt att grupper i samhället som redan har svårt att nyttja sin rösträtt inte får det svårare genom att det skulle ta längre tid att få sitt beställda material som behövs för att kunna rösta.

Brevröster från utlandet kommer antingen direkt till en kommun eller **till** Valmyndigheten. Brevröster behöver vara framme hos kommunen senast onsdagen efter valdagen för att bli godkända och hos Valmyndigheten senast tisdagen efter valdagen. En dags försening innebär att en röst blir underkänd. Att alla kommuner även i fortsättningen får sin post dagligen är ur denna aspekt helt central.

I Valmyndighetens rapport med erfarenheter från valen 2022 (VAL-686) beskrivs problem gällande att kommuner inte kan köpa vissa tjänster från PostNord vad gäller hanteringen av förtidsröster lokalt i kommunen, exempelvis sortering av kommunens förtidsröster och/eller hämtning av röster från olika förtidsröstningslokaler. PostNords förändrade tjänsteutbud och infrastruktur samt lokala förhållanden påverkar i vilken utsträckning de kan erbjuda lokala tjänster **till** kommunerna. Det kan komma att påverka valens genomförande i de kommuner som är i behov av de tjänster som PostNord har tillhandahållit under tidigare val. Det är ungefär 100 av landets kommuner som köper dessa tjänster från PostNord. Det orsakade 2022 problem i Umeå och Skellefteå kommun där PostNord inte kunde leverera distribution av kommunens förtidsröster utan kommunerna var tvungna att bygga upp en egen organisation. Valmyndigheten ser stora risker att detta problem kommer att öka och långsamt spridas över landet. Det kan i så fall innebära att valen inte kan genomföras på det sätt som sker idag, vilket kan leda **till** stora konsekvenser kring både kommunernas organisation och kostnader för att genomföra val.

Ytterligare ärendetyper där tidsfrister är korta och scheman pressade och där valadministrationen är beroende av att postgången inte fallerar är sådana som rör partiernas anmälningar om deltagande i val och kandidaters ingivanden av samtycke **till** kandidatur, 30 respektive två dagar före valdagen. Vid extra val ska vidare en anmälan om registrering av partibeteckning göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen ska gälla vid det valet. På sikt kommer digitala lösningar som underlättar denna hantering finnas på plats, men om utredningens förslag blir verklighet kommer sannolikt arbetet med att utveckla dessa digitala lösningar, utöver att få **till** stånd därför nödvändiga ändringar i regelverket, behöva påskyndas.

Mot bakgrund av det ovan sagda motsätter sig Valmyndigheten det föreslagna införandet av befordringstider som är längre än den nuvarande varannandagsutdelningen.

Valgenomförandet i Sverige har många tidskritiska processer (framför allt utskick av röstkort och leverans av förtidsröster **till** kommunerna) där distributionen är helt avgörande för rättssäkerheten. Därför behöver förändringar av dagens posttjänster ske på ett sätt som möjliggör för Valmyndigheten att följa rådande lagkrav och värna rättssäkerheten. Valmyndigheten vill poängtera vikten av förutsägbarhet i vilka förändringar som genomförs, när de genomförs och om det innebär ökade kostnader för myndigheten. Om förändringarna genomförs utan att beakta detta kan det få allvarliga konsekvenser för valens genomförande i framtiden och riskera att innebära risker för omval på grund av att valen inte kan genomföras i enlighet med vallagens krav.

En annan möjlighet som Valmyndigheten ser framför sig vore att införa den av utredningen föreslagna utdelningen inom tre arbetsdagar, men att bryta ut försändelser med anknytning **till** val och reglera detta område särskilt. Eventuellt skulle en sådan särreglering kunna omfatta även andra samhällsviktiga områden.

18 Finansieringsmodeller och finansieringskällor

Valmyndigheten har inga synpunkter på utredningens förslag gällande finansiering av den samhällsomfattande posttjänsten i sig. Dock behöver konsekvenser av förändrade finansieringsmodeller tas om hand. Förändrade finansieringsmodeller kan innebära att nödvändig infrastruktur för valens genomförande inte längre finns kvar, vilket skulle riskera allvarliga konsekvenser på valgenomförandet.

Detta remissvar har beslutats av Valmyndighetens nämnd och föredragits av juristen David Holm.

Margareta Bergström

David Holm